

2.9. ΗΘΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΑΙΤΙΕΣ

A.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Η ζωή στις μεγαλουπόλεις
Αποξένωση από τη φύση-οικολογικό πρόβλημα
Υπέρμετρη ανάπτυξη του τεχνολογικού εις βάρος του ηθικοπνευματικού
πολιτισμού
Παγκοσμιοποίηση της οικονομίας με κοινωνικές και πολιτικές
διαστάσεις

B.

ΚΡΙΣΗ-ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας

Γ.

ΗΘΙΚΗ ΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Διεθνής κοινότητα

➤ Διεθνής κοινότητα

Εθνική-Πολιτική ζωή

➤ Εθνική-Πολιτική ζωή

Επιστήμη-τεχνολογία

➤ Επιστήμη-τεχνολογία

Πνευματική ζωή

➤ Πνευματική ζωή

Κοινωνία

➤ Κοινωνία

'Ατομο

➤ 'Ατομο

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΚΡΙΝΙΣΕΙΣ

Κρίση Ο όρος "κρίση" με το νόημα της ασθένειας ή της κακής τροπής μιας κατάστασης πραγμάτων εισάγεται στη σύγχρονη σκέψη τον 19ο αιώνα από το χώρο της οικονομίας.

Σήμερα η έννοια της κρίσης έχει καταστεί "καθολική" έννοια και αναφέρεται γενικά "σε καταστάσεις που περιέχουν απειλή" Τσιαντής Κώστας: ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΕ ΚΡΙΣΗ: ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ, πηγή: διαδίκτυο

Ηθική κρίση Σχεδόν όλες οι εποχές του ανθρώπινου βίου, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο, χαρακτηρίζονταν από ηθικές παρεκτροπές, από ηθική κρίση. Με τον όρο ηθική κρίση εννοούμε την «ανατροπή των καθιερωμένων αξιών», «τη μετάβαση από μίαν εποχή σε μίαν άλλη»

Οι μεταβατικές εποχές ευνοούν τις ηθικές εκτροπές δηλαδή την εμφάνιση αρνητικών φαινομένων που επηρεάζουν δυσμενώς τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο.

Αιτίες

Στην εποχή μας παρατηρείται ηθική κρίση ή κρίση των αξιών και των ιδανικών

α)λόγω της ζωής στις μεγαλουπόλεις και της αποξένωσης του ανθρώπου από τη φύση

β) λόγω των ιδιαιτεροτήτων της σύγχρονης εποχής

-οι αλλαγές είναι ραγδαίες γι' αυτό και απομυθοποιείται το παρελθόν και οι αξίες του. Η ρευστότητα και η διαλυτότητα αποτελούν κυρίαρχα χαρακτηριστικά της εποχής που αποδιοργανώνουν ηθικά και ψυχικά τον άνθρωπο και τις κοινωνικές σχέσεις.

-οι αντιφάσεις της εποχής μας

- Στις ίδιες πόλεις υπάρχουν άτομα με υψηλότατο βιοτικό επίπεδο και ικανοποιητική ποιότητα ζωής, ενώ άλλα άτομα πεθαίνουν από αστία ή διαβιώνουν κάτω από άθλιες συνθήκες
- Δισεκατομμύρια δολάρια ξοδεύονται για εξοπλισμούς, ενώ εκατομμύρια άνθρωποι υποφέρουν από αστία ή άλλες ασθένειες
- Σε πολλές χώρες επιδοτούνται εκατομμύρια τόνοι φρούτων, για να ταφούν στις χωματερές, ενώ στον τρίτο κόσμο εκατομμύρια παιδιά πάσχουν από αβιταμίνωση.

γ)λόγω της επικράτησης των υλικών έναντι των ηθικών αξιών

Οι υλικές αξίες έχουν υποσκελίσει τις ηθικές. Ζούμε σε μια εποχή που το «έχειν», και το «φαίνεσθαι» κυριαρχούν έναντι του «είναι». Ο υπερκαταναλωτισμός και το όραμα του υλικού ευδαιμονισμού ισοπέδωσαν τις ηθικές αντιλήψεις, εξάλειψαν την ευαισθησία, άμβλυναν την ηθική βούληση. Ο άνθρωπος έπαψε να είναι συνάνθρωπος, δεν αντιμετωπίζεται ως αξία, αλλά ως μέσο για εκμετάλλευση. Η αλληλεγγύη, η αμοιβαιότητα, η ανθρωπιά και η ανιδιοτέλεια θεωρούνται παρωχημένες αντιλήψεις. Το χαμόγελο θεωρείται ύποπτο και η φιλία εξυπηρετεί ωφελιμιστικές σκοπιμότητες.

Εξάλλου η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη συντέλεσε και αυτή στον αποπροσανατολισμό του ανθρώπου με συνέπεια τον επαναπροσδιορισμό των αξιών. Οι πνευματικές και ηθικές αξίες παραμερίστηκαν και δόθηκε έμφαση στις οικονομικές. Η μονοδιάστατη αυτή αντίληψη οδήγησε στη θεοποίηση του κέρδους. Ιδανικός τύπος ανθρώπου της εποχής μας δεν είναι ο «καλός καγαθός» αλλά μόνο ο παραγωγικός, ο οικονομικά επιτυχημένος.

- «**έχειν**»: η κατοχή και συσσώρευση υλικών αγαθών
- «**φαινέσθαι**»: η τάση εντυπωσιασμού και κοινωνικής αναγνώρισης με την επίδειξη οικονομικής επιτυχίας και πλούτου
- «**είναι**»: η δυνατότητα αυτοπραγμάτωσης
- «**καλός καγαθός**»: ο ιδανικός τύπος του ανθρώπου της κλασικής εποχής που συνδύαζε την εξωτερική και εσωτερική ομορφιά.

Εκφάνσεις της ηθικής κρίσης και τρόποι αντιμετώπισης

Στάσεις

Είναι οι απόψεις που σχηματίζουμε για τους ανθρώπους και τον κόσμο γύρω μας.

Αντικείμενο των στάσεων μπορεί να είναι διάφορες ιδέες, θέματα της καθημερινής ζωής, ιδεολογίες, συμπεριφορές άλλων ατόμων ή κοινωνικών ομάδων, άλλα έθνη, οι διαφορετικοί από το δικό μας πολιτισμοί, οι διαφορετικές από τη δική μας θρησκείες κ.λπ.

Αλλαγή των στάσεων

Υπάρχουν στάσεις απέναντι σε πρόσωπα, θεσμούς, καταστάσεις, γεγονότα, αξίες κ.λπ. που παραμένουν σταθερές και αναλλοίωτες και αντιστέκονται στην αλλαγή και άλλες που αλλάζουν περισσότερο ή λιγότερο εύκολα. Παραμένουν σταθερές και αναλλοίωτες οι στάσεις που διαμορφώνονται κατά την παιδική ηλικία του ανθρώπου, γι' αυτό η οικογένεια και το στενό κοινωνικό περιβάλλον αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσης της προσωπικότητας.

Οι κυρίαρχες ηθικές αντιλήψεις κάθε εποχής και κάθε κοινωνικού περιβάλλοντος επηρεάζουν άμεσα τη συμπεριφορά των ατόμων.

Παράγοντες αλλαγής

- Η συμμετοχή σε ομάδες με τις οποίες ταυτίζεται το άτομο και η συναλλαγή του με πρόσωπα μέσα σ' αυτές (οικογένεια, παρέα, σύλλογοι, οργανώσεις, κινήματα κ.λπ.)
- Ιστορικά γεγονότα (π.χ. πόλεμοι, φυσικές καταστροφές, τρομοκρατία, επαναστατικά κινήματα, γυναικείο κίνημα κ.λπ.),
- Βιώματα, έντονες συναισθηματικές εμπειρίες(φτώχεια, διαζύγιο, απώλεια προσφιλών προσώπων, ασθένειες κ.λπ.)
- Αλλαγές στην κοινωνία π.χ. στην οικογένεια(νέες μορφές), την οργάνωση της εργασίας(νέες μορφές απασχόλησης, νέες εργασιακές συνθήκες, εξειδίκευση), την κατανάλωση, στην πληροφόρηση(κοινωνία της πληροφορίας), στην εκπαίδευση(μεταρρυθμίσεις, δια βίου εκπαίδευση) κ.λπ.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

- Παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου, πολεμικές συρράξεις (δίκαιο της πυγμής)
    - Αντιμετώπιση των προβλημάτων με στενή εθνική και οικονομική σκοπιμότητα
    - Χειραγώγηση των υπερεθνικών οργανισμών από τις οικονομικά πολιτικά ισχυρές χώρες και τους οικονομικούς υπερεθνικούς οργανισμούς
  - Κίνδυνος για την εθνική ανεξαρτησία και αυτοδιάθεση των ανίσχυρων χωρών.
- Σεβασμός του διεθνούς δικαίου
Επικράτηση της ειρήνης
- Διεθνής συνεργασία για την από κοινού επίλυση των οικουμενικών προβλημάτων
- Εκδημοκρατισμός των υπερεθνικών οργανισμών
- Σεβασμός του δικαιώματος για εθνική αυτοδιάθεση και εθνική κυριαρχία όλων των λαών

ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

- ανισομερής ανάπτυξη του υλικού εις βάρος του πνευματικού πολιτισμού
  - Τεχνοκρατικές αντιλήψεις
    - Πολιτιστικός μαρασμός
  - Προώθηση και επικράτηση πολιτιστικών υποπροϊόντων
    - πνευματική ελίτ,
  - Βιομηχανία της ψυχαγωγίας και του ελεύθερου χρόνου, πολιτιστική αλλοτρίωση.
  - Αδιαφορία για πνευματικά θέματα , χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.
  - Εμπορευματοποίηση της τέχνης
    - Μαζική υποκουλτούρα
  - Αδιαφορία για τα μνημεία, απομάκρυνση από τις παραδόσεις
  - Εθνοκεντρική προσέγγιση των άλλων πολιτισμών
- Προαγωγή του ηθικοπνευματικού πολιτισμού*
- Ανθρωποκεντρικός προσανατολισμός του πολιτισμού*
- Αισθητική αγωγή*
- Ανθρωπιστική εκπαίδευση*
- Σεβασμός των μνημείων και της παράδοσης*
- Σεβασμός της*

- *Εθνικισμός* *πολυπολιτισμικότητας*
- *Πνευματική ελίτ, απουσία/σιωπή των πνευματικών ανθρώπων* *Φιλοπατρία*
Υπεύθυνη στάση και συμμετοχή των πνευματικών ανθρώπων, αναγνώριση του κοινωνικού τους ρόλου

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- *Συμπτώματα δημοκρατικής κρίσης* *Προάσπιση της δημοκρατίας, της ελευθερίας, της εθνικής ανεξαρτησίας*
- *μεταλλαγή του πανάρχαιου θεσμού της δουλείας σε δουλεία των ανίσχυρων στους κάθε λογής ισχυρούς*
- *Νόμοι που προστατεύουν τα συμφέροντα των οικονομικά και πολιτικά ισχυρών* *Θέσπιση μέτρων, νόμων, θεσμών που προασπίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, αφού αναγνωρίζονται ως βασικές αξίες της ζωής.*
Ευνομία
- *Αντιδημοκρατική συμπεριφορά των εκπροσώπων της εξουσίας*
- *Διάλυση του κοινωνικού κράτους* *Κοινωνικό κράτος*
Κράτος δικαίου
- *Αυθαιρεσία των διαχειριστών της εξουσίας*
- *Αναξιοκρατία, αδιαφάνεια* *Αξιοκρατία, διαφάνεια*
- *Διαφθορά των δημόσιων λειτουργών*
- *Αδιαφορία για τα κοινά, κομματικοποίηση, Αδιαλλαξία, φανατισμός, δογματισμός, παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,* *Πολιτικοποίηση, ενδιαφέρον/συμμετοχή στα κοινά*
- *Πόλωση της πολιτικής ζωής* *Διαλλακτικότητα*
Συναίνεση-διάλογος
- *ιδιοτέλεια, πρόταξη στενών προσωπικών και κομματικών συμφερόντων έναντι του κοινού και δημόσιου συμφέροντος.*

- **Ο διαβρωτικός ρόλος των Μ. Μ. Ε:** υπερπροβάλλουν την ανηθικότητα. **Μ.Μ.Ε:** προβολή πνευματικών προτύπων, σεβασμός στην προσωπικότητα του δέκτη. Εξυγίανση των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Τήρηση του κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας
- **Κρίση των πολιτικών Θεσμών,** κρίση της Δημοκρατίας **Κράτος-πολιτική:** καθολική εφαρμογή της δημοκρατίας, καθώς η ηθική απαιτεί ένα χώρο ελευθερίας και όχι καταναγκασμού.
- **Ελιτισμός των διανουμένων** **Πνευματική ηγεσία:** πρωτοπορία στον αγώνα για ηθική εξύψωση, αποφυγή ελιτίστικης αντίληψης, συμμετοχή στα προβλήματα

ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ηθική αλλοτρίωση Ανηθικότητα ➤ Απανθρωποποίηση, σκληρότητα, βαρβαρότητα ➤ Αλαζονεία ➤ πρόταξη του ατομικού έναντι του κοινωνικού συμφέροντος, ωφελιμισμός, ευδαιμονισμός ➤ ατομικισμός, εγωισμός, υστεροβουλία ➤ ιδιοτέλεια ➤ Ανυποληψία ➤ κυριαρχία των παθών ➤ κυριαρχία των ένστικτων που καθορίζουν τις επιλογές και τις πράξεις ➤ καταναλωτισμός, αλλοτρίωση ➤ Ασυνειδησία ➤ Δειλία, υποκρισία, δουλικότητα	Ηθικοποίηση του ανθρώπου Προσήλωση στα ανθρωπιστικά ιδεώδη <i>Εξανθρωπισμός- Εξευγενισμός</i> <i>Μειριοφροσύνη</i> <i>Υπέρβαση του ατομικισμού- πρόταξη του κοινωνικού έναντι του ατομικού συμφέροντος</i> <i>Ανιδιοτέλεια</i> <i>Αξιοπρέπεια, αυτοσεβασμός</i> <i>Αυτοέλεγχος –οριοθέτηση συμπεριφοράς</i> <i>Αυτοπειθαρχία</i> <i>Εγκράτεια</i> <i>Ευσυνειδησία</i> <i>Γενναιότητα, αγωνιστικότητα</i> <i>Υπευθυνότητα</i> <i>Απεξάρτηση από καταστροφικές και κακές συνήθειες</i>

- Ανευθυνότητα, ευθυνοφοβία
  - Καταχρήσεις
    - Ασυνέπεια, έλλειψη σοβαρότητας
      - Ψευδολογία
      - Ψυχική δουλεία

*Συνέπεια λόγων και έργων
Φιλαλήθεια, παρρησία, τόλμη
Ανάπτυξη ελεύθερων
προσωπικοτήτων*

Υγιή πρότυπα-υψηλά ιδανικά

➤ **Μιμητισμός των
επιβαλλόμενων προτύπων**

(υπερκαταναλωτισμός, υλισμός,
ευδαιμονισμός, μηδενισμός)

*Το άτομο να θέτει υψηλούς
ηθικούς στόχους –«ευ ζην», να
επιδιώκει την αυτοβελτίωση*

- η επιτυχία, η άνοδος, η καταξίωση αποτελούν βασικές επιδιώξεις το σύγχρονου ανθρώπου και συνδέονται με τη χρήση αθέμιτων μέσων.

*να επιδιώκει την αναγνώρισή
του με αξιοκρατικά κριτήρια*

Ψυχικά προβλήματα

Αβεβαιότητα, μοναξιά,
εσωστρέφεια, ανασφάλεια,
άγχος, υπαρξιακά
προβλήματα

Ψυχική ηρεμία

*Η ήρεμη ηθική συνείδηση
συνεπάγεται και ήρεμο ψυχικό
κόσμο, απαλλαγμένο από
άγχος, ενοχές και τύψεις*

Προϋποθέσεις

Άτομο

- Συνεχής κριτική και αυτοκριτική
- Έμφαση στην πνευματικότητα, καλλιέργεια του εσωτερικού κόσμου
- Ισχυρή θέληση για αναμόρφωση και ελεύθερο πνεύμα
- Ενασχόληση με δραστηριότητες που εξανθρωπίζουν.
- Δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου
- Επιλογή υγιών τρόπων ψυχαγωγίας
- Απόκτηση κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης.
- Επαναπροσδιορισμός των ηθικών αξιών και των ιδανικών διότι τα ιδανικά αποτελούν βασικά κίνητρα της ανθρώπινης συμπεριφοράς και προσδιορίζουν τις στάσεις.

Τα ιδανικά ως κίνητρα συμπεριφοράς

- Η ουσία των αξιών συνίσταται στη σημασία που τους προσδίδουν άτομα, κοινωνικές ομάδες και λαοί, που τους κάνει να πιστεύουν ότι η επίτευξη ή προάσπισή τους αξίζει ανάλογη θυσία (π.χ. η ελευθερία, δημοκρατία, ειρήνη), αφού πρόκειται για ιδέες που υλοποιούνται με πράξεις.
- Οι αξίες συνδέονται με τη συλλογική ζωή δηλ. συστοιχούν σε ιδέες και ενέργειες που βρίσκουν κοινωνική κατακύρωση στο πέρασμα του χρόνου. Γι αυτό διαφοροποιούνται κατά λαούς και εποχές.
- Οι αξίες ιεραρχημένες αποτελούν το αξιολογικό σύστημα που ισχύει για κάθε άτομο ή κάποιο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.
- Το σύστημα αξιών ως κινήτρια δύναμη συλλογικής συμπεριφοράς μπορεί να κατευθύνει την πορεία του «ιστορικού γίνεσθαι» π.χ. Η ιεράρχηση της «ελευθερίας» πάνω από την αξία της ατομικής ζωής χάραξε την πορεία του ελληνικού έθνους και το οδήγησε στην Εθνικοαπελευθερωτική επανάσταση του 1821.